

PRIREDNE ZLOŽENKE V SLOVAROPISJU

Saška Štumberger

Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 811.163.6'373.611'374

V prispevku so predstavljene priredne zloženske v slovenskih besedotvornih obravnavah, pravopisju in slovaropisju od konca 19. stoletja do danes. Pravopisno pravilo o zapisu prirednih zloženk z vezajem med deli zloženske izhaja iz *Slovenske slovnice* Jožeta Toporišiča (1976), nato je bilo prevzeto v *Slovenski pravopis* (1990) in njegov slovarski del (2001), pokazalo pa se je kot pomanjkljivo.

besedotvorje, priredne zloženske, slovnica, pravopis, slovar

The article presents coordinative compounds in Slovene word-formation studies, orthography and lexicography from the end of the 19th century to the present. The orthographical rule about inserting a hyphen between the parts of a coordinative compound that was first written in Jože Toporišič's *Slovene Grammar* (1976) and then adopted in the *Slovene Orthography* (1990) and its dictionary (2001) has been shown as insufficient.

word formation, coordinative compounds, grammar, orthography, dictionary

1 Opredelitev prirednih zloženk

Po skladenjskem besedotvorju A. Vidovič Muha (2011: 141) lahko »glede na razmerje v skladenjski podstavi« vse zloženske ločimo na podredne in priredne. Za podredne zloženske je značilno podredno razmerje med deli skladenjske podstave, po njihovi zgradbi pa ločimo zloženske z dvomorfemskim medponskim-priponskim obrazilom in zloženske z enomorfemskim medponskim obrazilom.

Pri prirednih zloženkah »sta besedotvornopodstavni sestavini hierarhično enaki, kar je lahko posledica prirednega razmerja med sestavinami« (prav tam: 313) skladenjske podstave, »[p]rirednost pa je lahko tudi posledica prirednega razmerja med predmetnopomenskima besedama v prilastkovnem odvisniku skladenjske podstave« (prav tam). Oba tipa prirednih zloženk se razlikujeta po zgradbi, in sicer »iz prvega tipa skladenjske podstave s strukturo + x_1 + x_1 + x_1 ... nastajajo medponskoobrazilne priredne zloženske, iz drugega tipa pa obrazilno dvomorfemske, obrazilo je iz medpone in pripone« (prav tam).¹

Priredne zloženske obravnava tudi nemško besedotvorje (npr. Fleischer, Barz 1995: 128–129, 246–247), posebej s prirednimi zloženkami pa so se ukvarjale E. Donalies (1996: 273–286) ter E. Breindl in M. Thurmaier (1992). V članku iz leta 1992 sta avtorici raziskovali primere kot *Fürstbischof* 'knezoškof', *Hosenrock* 'hlačno krilo',

¹ Z zgradbo obrazil je povezan zapis prirednih zloženk, ki je obravnavan v nadaljevanju.

Kinocafe 'kavarna in kino' in *Kleiderschürze* 'predpasnik kot obleka' ter ugotovili, da pri samostalniških zloženkah iz samostalnika ni jasnih kriterijev, ki bi opravičevali strogo ločevanje prirednih in podrednih zloženek. Za avtorici so tovrstne tvorjenke zloženke, ki poleg vedno možnega pomena podredne zloženke dopuščajo tudi priredno razlago, pri čemer po rezultatih raziskave med 28 rojenimi govorcami priredna razlaga ni najbolj pogosta. Za nemščino avtorici ugotavljata, da priredne zloženke praviloma ne kažejo posebnosti, ki bi jih jasno ločevale od podrednih zloženek.

Različne interpretacije zloženek poznamo tudi v slovenskih raziskavah. Šekli (2013: 250) opozarja na »zavedanje relativnosti skladenjskih meril delitve zloženek« pri Perušku (1890: 27), kajti »*knezoškof* je lahko = 'knez in škof', ali pa tudi 'pokneženi škof'«. A. Vidovič Muha (2011: 295) primer uvrsti med podredne in priredne zloženke: *knezoškof* ← škof (od) kneza – znotraj knežjega področja, zloženka pa je navedena tudi v poglavju o prirednih zloženkah z enomorfemskim obrazilom (prav tam: 315). Toporišič (2004: 193–194) za isti primer opozarja, da spominja na priredne zloženke, vendar »pa je v resnici zloženka iz podstave tipa nekdo, ki je škof s knežjim nazivom«.

2 Zgodovinski pregled obravnave prirednih zloženek

Zgodovinski pregled obravnave zloženek v slovenščini je predstavljen v Šeklijevem (2013) članku, po katerem povzeman podatek, da je »priredno (koordinativno) zlaganje« obravnavano že v primerjalni slovnici slovanskih jezikov *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen: II. Stammbildungslehre* (Dunaj, ¹1875) Miklošiča. Ta tip zloženek je definiran po razmerju med sestavinami, in sicer je »določujoča sestavina [...] v prirednem razmerju do določene sestavine, kar je značilno za vezalne (kopulativne) zloženke (pridevnik: stosl. *dobrolěpъ* = 'dober in lep'; samostalnik: stosl. *bratъsestra* = 'brat in sestra')« (Šekli 2013: 248). Za slovenščino Miklošič navaja primer *črnobel*: *vrana je črnobela* in pri pridevnikih dodaja dvom o pravi prirednosti teh besed (Miklošič 1875: 379).

Slovnica z naslovom *Slovenska slovnica po Miklošičevi primerjalni pomeni aplikacijo Miklošičevih spoznanj na slovenskem gradivu*. V tej slovnici je obravnavana tudi »priredna sestava« s primeri *črnobel*: *vrana je črnobela, t. j. črna in bela; starodaven; suhoparen* (Šuman 1881: 256). Tudi študija Peruška *Zloženke v noveji slovenščini* (1890) za ločevanje zloženek upošteva skladenjsko merilo, za »[p]riredno zlaganje ('parataktovska ali priredna kompozicija')« pa so navedeni naslednji primeri: »a) pridevnik + pridevnik (*gluhonem, francoskonemšk[i]*); b) samostalnik + samostalnik (*Srbohrvati, knezoškof*)« (Šekli 2013: 249).

Breznik v *Slovenski slovnici za srednje šole* (1934) obravnava naslednji zloženke, pri katerih sta »[č]lena [...] med seboj a) v prirednem razmerju, n. pr. *črnobel, temnosiv, svetlorumen*« (Breznik 1934: 174), v razpravi *Zloženke v slovenščini* (1944) pa je za »vezalne zloženke« navedel naslednje primere: *črnobel, gluhonem; knezoškof* (citirano po Šekli 2013: 251).

Bajec (1952) je zloženke obravnaval v tretjem delu svoje monografije *Besedotvorje slovenskega jezika*. Definicija vezalne (kopulativne) zloženke zajema »dva istorodna elementa (samostalnik + samostalnik, pridevnik + pridevnik), ki bi ju lahko zvezali s kopulativnim veznikom in« (prav tam: 101). Pri razlagi se zaveda pomenske različnosti primerov (prav tam): »Dva na tak način zvezana pridevnika moreta imeti izključno vezalni pomen (*gluhonem* = gluh + nem), moreta pa tudi zaznamovati neko srednje stanje: *grenkoslad*. Tako bi lahko umetno tvorbo *čarokrassen* razvezali v kopulativno čaren in krasen, bliže pa nam je določilno *krassen* kakor *čar*.«

Pri navajanju primerov Bajec ločuje stanje »[v] slovenskem ljudskem jeziku« s primeri »*golonag* (Vodn., Mur.); *dragoljub* 'Kapuzinerkresse' (Erj.), *dragoljubec* 'Mäiglöckchen' (blkr., Erj. Torba); *grenkoslad* (Tušek; najbrž umetno); *sladkočrn* 'neka vinska trta' in *sladkočrnec* (vip.); *suromokel* 'roh' (Krm, Erj.), če je zveza *sur(ov)* + *molkel*; krajevno ime *Trupoglav* (ako je dvandva); *vrtograd* 'ograjn vrt' (Mur., a morda izposojeno)« (prav tam). Pri tem opozarja, da »ti primeri niso tako številni in predvsem ne tako gotovi, da bi porokovali za obstoj vezalnih zloženek v ljudskem jeziku«. Kot »novoknjižne« opredeli primere »*bogočlovek*, *gluhonem*, *knezoškof*, *spevoigra* (po nem. *Singspiel*, pa sodi bolj k določilnim zloženkam), *starodaven*, *staroslaven*«, pri straneh neba *jugozahod*, *severovzhod* pa opozarja na nemški vzor (prav tam).

Drugače kot Breznik primere kot *temnosiv*, *svetlozelen*, *bledomoder* Bajec uvrsti med »prislovne sklope«, za zloženki »*črno-bel*, *črno-žolt* (= črn in bel)« pa opozarja, da sta »prava dvandva kljub običajni pisavi z vezajem«. Primere *nemško-slovenski besednjak*, *rusko-japonska vojska* povezuje s »knjižnim izvorom« (Bajec 1952: 102).

Slovenska slovnica 1956 posebne skupine vezalnih ali prirednih zloženek ne obravnava, v gradivu jih nekaj najdemo pri obravnavi vezaja, npr. »*Slovensko-nemški slovar*. *Črno-žolta zastava*.« (Bajec idr. 1956: 59), v izdaji iz leta 1964 pa »*rusko-slovenski slovar*, *črno-belo*, *belo-modro-rdeča zastava*« (Bajec idr. 1964: 107).

V Toporišičevi *Slovenski slovnici* (¹1976, ⁴2000, citirano po ⁴2004) so primeri prirednih zloženek – npr. *rusko-slovenski* (Toporišič 2004: 159); *Breznik-Ramovš*, *Anglo-Američani*, *Balto-Slovani*, *Vič-Rudnik*, *Schleswig-Holstein* (prav tam: 193); *črno-bel*, *avstro-ogrski*, *belo-modro-rdeč*, *kulturno-posveten*, *vzgojno-izobraževalen*, *delavsko-kmečki*, *cestno-železniški*, *poljedelsko-živinorejski* (prav tam: 207) – samo medponski in pisani z vezajem.

Pravilo o zapisu z vezajem – pri Bajcu (1952: 102) izjema – je v slovnici (Toporišič 2004: 106) tudi izrecno zapisano: »Priredno zložene besede se pišejo samo z vezajem, najsi bodo samostalniške, pridevniške ali prislovne: *avto-moto*, *Anglo-Američani*, *Breznik-Ramovš* (študirati *Breznik-Ramovša*, t. j. SP 1935), *Schleswig-Holstein*; *črno-bel*, *belo-modro-rdeč*, *črno-žolt*; *belo-modro* (obarvano).« V *Slovenski slovnici* (prav tam: 208) se tako zapisa *črno-bel* in *sivozelen* 'zelen s sivim odtenkom' pomensko ločita, saj gre v prvem primeru za priredno, v drugem pa za podredno zloženko.

A. Vidovič Muha (¹1988, ²2011) drugače kot Toporišič loči dva tipa prirednih zloženek: a) dvomorfemske medponsko-priponske zloženke, npr.: *baltoslovanski* ← [ta, ki je povezan z] Balt[-i] {in} Slovan[-i], [] → -ski, { } → -o-, Balt-, -slovan; *srbohrvatski, indoevropski, bogočloveški, srbohrvaški*« (Vidovič Muha 2011: 313); b) enomorfemske zloženke z medponskim obrazilom, npr.: *Breznik-Ramovš, Vič-Rudnik, sivo-zelen, poljedelsko-živinorejski, fizikalno-kemični, slovensko-nemški, cestno-železniški, možgansko-hrbtenični, telesno-duševni, ustnično-zobni* (prav tam: 314). Drugače kot pri Toporišiču, ki v slovnici poudari zapis z vezajem, A. Vidovič Muha (2011: 313) predvideva več možnosti zapisa: »Za medponsko-priponske priredne zloženke je značilno, da se pišejo skupaj, verjetno zaradi naslonitve na orodniško skladijenskopodstavno varianto, ki je priredna le pomensko: *baltoslovanski* ← ta, ki je povezan z Balti in Slovani (Balti s Slovani → Balti in Slovani).«

3 Priredne zloženke v pravopisih in slovarjih

Spoznanja besedotvornih razprav se kažejo tudi v slovenskih pravopisih in slovarjih, ki so do izida *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ) izhajali kot deli pravopisov. Za pravopise ugotavljam, da pred 1990 ni posebne kategorije prirednih zloženek, čeprav se te v gradivu pojavljajo, in sicer v zvezi z zapisom tvorjenk ali pri obravnavi ločil. To je povezano s skladijenskim besedotvorjem, ki je s skladijensko podstavo utemeljilo obstoj prirednih zloženek.

V SP 1899 sta v zvezi s pisavo skupaj »sestavljenih in sklopljenih samostalnikov« primera *Avstro - Ogrska*,² *Švedsko-Norveška* (Levec 1899: 91, § 619), enako tudi *avstro-ogrška država, švedsko-norveško brodovje, srbsko-hrvaška književnost* (prav tam: 92, § 625). V pravilih je zapis z vezajem predviden »v sestavljenih in sklopljenih besedah, zlasti v lastnih imenih, sklopljenih iz dveh imen, in v pridevnikih, narejenih iz takšnih lastnih imen, n. pr. [...]»³ *Avstro-Ogrska, srbsko-hrvaška književnost, [...], Jurčič-Tomšičeva ustanova, Wolf-Pleteršnikov slovar, hrvaško-slavonsko-dalmatinska vlada*« (prav tam: 100, § 683). V slovarskem delu je priredna zloženka *gluhonem* (prav tam: 132) pisana skupaj.

V SP 1920 so primeri prirednih zloženek z vezajem opisani »[v] sklopljenih besedah, zlasti v lastnih imenih, sklopljenih iz dveh ali več imen«, npr. »*Janežič-Sketova slovnica* (t. j. slovnica, ki jo je spisal Janežič, predelal pa Sket), *Wolf-Pleteršnikov slovar* (t. j. slovar, ki ga je sestavil Pleteršnik, založil pa Wolf), *Srbo-Hrvatje* (pomeni: Srbi in Hrvatje, ali pa: Srbi ali Hrvatje), *Čeho-Slovaki*« (Breznik 1920: 13, § 25). Zapis z vezajem je predviden »[p]ri pridevnikih, ki so narejeni iz sklopljenih imen [...], n. pr. *srbsko-hrvatski* (pomeni n. pr. srbski ali hrvaški, ali: srbski in hrvaški), *češko-slovaška vlada, rusko-japonska vojska* (t. j. vojska med Rusi in Japonci), *Francoško – švicarski Jura*,⁴ *ustnično-zobni soglasnik* (t. j. soglasnik, ki se tvori n. pr. s spodnjo ustnico in z zgornjimi zobmi), *hrvaško – slavonsko – dalmatinska vlada*«

2 Predvidevam, da gre pri nestičnem vezaju za napako, saj je v paragrafu 683 isti primer zapisan stično.

3 Pri navajanju primerov sem podredne zloženke in besedne zveze izpustila.

4 Zapis z nestičnim vezajem v SP 1920 ni pojasnjen.

(prav tam: 15, § 28). V slovarskem delu so naslednji primeri: *indoevropski* (53), *Češko-slovaška republika* († *Čeho-slovaška*); *češko-slovaški polki* (40).

V SP 1935 najdemo primere *Češkoslovaško, češkoslovaška republika, češkoslovaška država* (Breznik, Ramovš, 1935: X, § 10). Primeri prirednih zloženek so zapisani z vezajem, »kadar vežemo samostalnike različnega pomena, n. pr. *Wolf-Pleteršnikov slovar* (t. j. slovar, ki ga je spisal Pleteršnik, škof Wolf pa založil)« (prav tam: XVI, § 24). Namesto veznika in lahko »včasih« rabimo vezaj, npr. *Rozika je pogledala brata vdano-tožno* (= vdano in tožno); *ponosno-prezirljivo je gledal okrog sebe; grenko-zasmehljivo se je smejala* (prav tam: XVI, § 26). »Stalno« vezaj rabimo v naslednjih primerih: *rusko-japonska vojska* (t. j. vojska med Japonci in Rusi), *francosko-slovenski slovar; Moravsko-varždarska dolina* (prav tam: XVII, § 26). V slovarskem delu še: *Ciril - Metodova družba*,⁵ *Čehoslovák*, -a m. državlján *čehoslováške republike; Čehoslováško* (prav tam: 33), *indoevrópski* (prav tam: 55), *gluhoném* (prav tam: 61), *knézoškòf* (prav tam: 96).

V SP 1950 so priredne zloženke obravnavane pri vezaju, ki ga postavimo »med dve različni besedi, ki pa sta stvarno ali preneseno tesno povezani«, npr.: »*Wolf-Pleteršnikov slovar; slovensko-ruski slovar, rusko-slovenski slovar; [...] prezirljivo-ponosno je šel mimo, trpko-žalosten, žolto-rdeč, črno-belo* (SP 1950: 51, § 74). V slovarskem delu so še primeri *Ciril-Metódova družba, Ciril-Metódove družbe, ciril-metódijski* (prav tam: 119), *Čehoslovák* -a m državlján *čehoslováške republike, Čehoslováško* (prav tam: 126), *knezoškòf, knezoškòfija, knezoškòfijski* (prav tam: 282), *črno-bél, črno-rumèn* (prav tam: 132), *indoevrópski* (prav tam: 181).

Tudi v SP 1962 so primeri obravnavani pri vezaju, raba pa je opisana kot »med dvema različnima besedama, če sta tesno povezani«, npr.: *Breznik-Ramovšev Slovenski pravopis, rusko-slovenski slovar, črno-belo, belo-modro-rdeča zastava* (SP 1962: 89, § 95). V slovarskem delu so še primeri: *Angloameričàn, angloamêriški* -a -o: ~a izreka; vendar *ànglo-amêriški* -a -o: ~o sodelovanje, ~a zasedba (prav tam: 107), *Ávstro-Ógrska, ávstro-ógrski, bakréno-apnén* (prav tam: 118), *Bréznik-Ramóvšev pravopis* (prav tam: 147), *Ciril-Metódova družba, ciril-metódovec, ciril-metódijski* (prav tam: 161), *Čehoslovák, Čehoslovákinja, čehoslováški, Čehoslováška = Čehoslováško = Čehoslováška, češkoslováški*; vendar *čéško-slováško kulturno sodelovanje* (prav tam: 167), *črno-bél, črno-rumèn, črno-žólt* (prav tam: 173), *Evrázija* (prav tam: 232), *indoevrópski* (prav tam: 293), *gluhoném* (prav tam: 252), *radiotelevizija* (prav tam: 714), *francosko-slovenski slovar* (prav tam: 799), *Ugrofínci, ugrofínski* (prav tam: 917), v razlagah še *francosko-nemški zgledi* (prav tam: 71, § 72). Kot kažejo primeri iz slovarja, zloženke *angloameriški, anglo-ameriški, češkoslovaški, češko-slovaški* in besednozvezni primeri kažejo na pomensko ločevanje med zapisi.⁶

⁵ Zapis z nestičnim vezajem v SP 1935 ni pojasnjen.

⁶ H. Dobrovoljc in N. Jakop (2011: 119) »zapis z vezajem pri prirednih zloženkah z okrnjeno prvo sestavino« pripisujeta vplivu »tujih jezikov« in »tujih pravopisnih načel«, vendar gre v teh primerih (tudi) za pomensko razlikovanje, kar potrjujejo primeri iz SP 1962 in SSKJ: *ánglo-* prvi del zvez (*â*) nanašajoč se na Angleže ali Anglijo: *anglo-ameriške čete; anglo-ameriška misija; anglo-iranska pogajanja; anglo-ameriški -a -o prid. (â-ê) nanašajoč se na Američane angleškega rodu: angloameriški pisatelj.*

SSKJ prirednih zloženek posebej ne obravnava, opozarja pa na dejstvo, da »[p]isave sestavljenk in zloženk [...] ni izpeljal dosledno; zaradi močno neenotne rabe namreč ni mogoče brez večjega nasilja prikazati vseh primerov v sistemu« (SSKJ, § 173). Priredne zloženke so navedene na naslednje načine: a) s kvalifikatorskim pojasnilom prvi del zvez, npr. *anglo-* in *ávstro-* z besednozveznimi zgledi *anglo-ameriške čete*; *anglo-ameriška misija*; *anglo-iranska pogajanja*, *avstro-ruski odnosi*, ♦ zgod. *avstro-ogrška nagodba*; b) kot samostojna gesla, npr. *marksistično-leninističen*, *marksízem-leninízem*, *Siemens-Martínov* v zvezi *Siemens-Martinova peč* (zapis z vezajem), *úgrofínski*, *rádiotelevizíjta*, *báltoslovánski*, *čéhoslováški pog.*, *čéškoslováški* (zapis brez vezaja, dva naglasa), *srbohrvátski*, *gluhoném* (zapis brez vezaja, en naglas); c) kot zgledi, npr.: *barvne in črno-bele fotografíje*, zgod. *rusko-japonska vojna*.

V slovenskih pravopisih imamo posebno kategorijo prirednih zloženek v *Slovenskem pravopisu* 1990 v poglavju o zlaganju samostalnika (SP 1990: § 503): »Priredne zloženke pišemo z vezajem: *Anglo-Američani*, *Breznik-Ramovš*, *Schleswig-Holstein*.« Isto pravilo velja tudi za pridevniške zloženke (prav tam: § 523): »Priredne zloženke (ali izpeljanke iz priredno zloženega samostalnika) pišemo z vezajem: *črno-bel*, *belo-modro-rdeč*, *pedagoško-znanstven*, *vzgojno-izobraževalen*, *delavsko-kmečki*, *rusko-japonski*, *anglo-ameriški*.« Primeri prirednih zloženek so tudi v obravnavi stičnega vezaja, ki ga pišemo »1. med deli zložene besede, ki bi bili v prosti zvezi povezani z in ipd.: *Breznik-Ramovš*: *Slovenski pravopis* (prim. v *Breznik-Ramovšu 1935 beremo*), *Zofka Kveder-Jelovšek*, *srbsko-ruski slovar*, *črno-bela fotografija*, *belo-modro-rdeča zastava*, *gospodarsko-politične razmere*, *jugoslovansko-italijanska meja*, *marksistično-leninistični program*« (prav tam: § 418). Novost v SP 1990 je tudi podatek o naglasu, ki za zloženke, »katerih drugi (zadnji) del je nespremenjen prevzet iz osnovne zveze« predvideva »[p]o dva naglasa (ali več)«, »[z]loženke iz priredne besedne zveze« pa »imajo sploh po dva naglasa (ali več): *Bréznik-Ramôvš* < (pravopis) *Bréznika* in *Ramôvša*, *črno-bél* < črn in/ali bél« (prav tam: § 1031).

Rešitve iz *Pravil* so uporabljene tudi v slovarskem delu (2001), v katerem imamo 85 gesel označenih z oznako prvi del priredne zloženke. Z izjemo gesla *gluhoném* so vsi primeri zapisani z vezajem, med prirednimi zloženkami so tudi podredne *DNK-polimeráza*, *dà-stávek*, *énkrattédenski*. Z vezajem sta drugače kot v SSKJ zapisana tudi pridevnika *báltó-slovánski*, *bógo-človéški*, zloženka *índoevrópski* pa je po slovarju *Slovenskega pravopisa* podredna.⁷

V *Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika* (SNB) najdemo priredne zloženke kot samostojna gesla ali njihov del, npr. *blagôvno-trgovínski cénter*, *creutzfeldt-jakobova bolézen*, *črkôvno-štévílski*, *obrútno-industrijski*, *obveščéválno-várnostni*, *sřčno-žíltni*, *stanováńjsko-poslôvni*, *vhódno-izhódni*, *žítvčno-míšični*. V nasprotju s pravilom iz SP 2001 o obvezni pisavi z vezajem so nekatere priredne zloženke pisane tudi brez vezaja, npr. *láktovegetarijánec* (SP 2001: *láкто-* prvi del prir. zlož. *láкто-vege-*

⁷ Na napake v obravnavi prirednih zloženek so opozorili avtorji rastočega *Slovarja pravopisnih težav* (SPT, 2014), ki opozarjajo, da je »[a]ktualno pravopisno pravilo (SP 2001: § 503, 523) [...] pomanjkljivo, saj uporabnika ne seznanja z dejstvom, da je vezaj le eden od pokazateljev prirednosti, v primerih teh zloženek pa je pisanje z vezajem upravičeno le pri tistih, kjer je prva sestavina neokrnjena«.

tarijanski), slovar pa drugače kot SP 2001 pozna samo kvalifikatorsko pojasnilo prvi del zloženek. V gradivnem delu zloženek z okrnjenim prvim delom so pogosteje obravnavane podredne zloženke, npr. pri geslu *afro...* so navedeni primeri *afropop*; *afrofrizura*; *afropričeska*. Pri samostojnem geslu *áfroamêriški* najdemo besedne zveze *afroameriška glasba*; *afroameriška kultura*, na možnost razlage tovrstnih zloženek tudi kot prirednih pa opozarja SPT. Pojavitve v Gigafidi kažejo variantnost zapisov (*afroameriški* – 556, *afro-ameriški* – 112), pri čemer pa zapis ni kriterij za ločevanje prirednih in podrednih zloženek.

Tudi druga izdaja SSKJ nima kvalifikatorskega pojasnila za priredne zloženke, ampak ohranja zgradbo prve izdaje, npr. *evro... ali évro... prvi del zloženek*. V gradivu pogrešam npr. *pralno-sušilni stroj*, slovar pa prinaša novo enonaglasno priredno zloženko *gluhoslép*.

4 Sklep

Dosedanje besedotvorne, pravopisne in slovarske obravnave prirednih zloženek so pokazale, da je pravopisno pravilo iz *Slovenskega pravopisa* 1990 in 2001 pomanjkljivo, kajti na izrazni ravni prirednih zloženek pravilo o pisanju z vezajem ne zajame v celoti.

Zapis z vezajem je značilen za enomorfemske priredne zloženke, npr. *angleško-ameriški*, *božično-novoleten*, *obveščevalno-varnosten*, iz tvorjenih besed v skladenjski podstavi. Tovrstne priredne zloženke so tudi večnaglasne, medtem ko sta npr. priredni zloženki kot *gluhonem* in *gluhoslep* enonaglasni.

Pri dvomorfemskih izsamostalniških tvorjenkah kot *baltoslovanski*, *srbohrvaški* je priredna zloženka zapisana brez vezaja, za novo slovarsko obravnavo pa bi bilo treba izmeriti tudi število naglasov govorcev knjižnega jezika, kajti v SSKJ ima npr. pridevnik *baltoslovanski* dva naglasa, v SP 1962 pa enega. Tej skupini so podobni primeri novejših zloženek, katerih deli skladenjske podstave v slovenščini niso samostojne besede, npr. *laktovegetarijanski*, *afroazijski*, lahko pa bi jih obravnavali kot priredne zloženke z nadomestno (prevzeto) določujočo sestavino.

V tej skupini prirednih zloženek bodo morali slovaropisci posebno skrb posvetiti zapisom, ki so se v knjižnem jeziku od SP 1962 ustalili kot pomenskorazločevalni, npr. *ángloamêriški* 'nanašajoč se na Američane angleškega rodu' v besedni zvezi *angloameriški pisatelj* (SSKJ) in *ánglo-amêriški* 'prvi del zvez nanašajoč se na Angleže ali Anglijo' v besednih zvezah *anglo-ameriške čete*; *anglo-ameriška misija*; *anglo-iranska pogajanja* (SSKJ).

Literatura in viri

- BAJEC, Anton, 1952: *Besedotvorje slovenskega jezika: II. Izpeljava slovenskih pridevnikov, III. Zloženke*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- BAJEC, Anton, KOLARIČ, Rudolf, RUPEL, Mirko, (ŠOLAR, Jakob), ¹1956, ²1964: *Slovenska slovnica*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- BIZJAK KONČAR, Aleksandra, DOBROVOLJC, Helena, GANTAR, Polona, JAKOP, Nataša, LENGAR VEROVNIK, Tina, 2014: *Slovar pravopisnih težav, različica 1.0*. www.fran.si

- BIZJAK KONČAR, Aleksandra, SNOJ, Marko (ur.), 2012: *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- BREINDL, Eva, THURMAIER Maria, 1992: Der Fürstbischof im Hosenrock. Eine Studie zu den nominalen Kopulativkomposita des Deutschen. *Deutsche Sprache* 20. 32–61.
- BREZNIK, Anton, 1920: *Slovenski pravopis*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna.
- BREZNIK, Anton, 1944 (1982): Zloženke v slovenščini. *RAZU Filozofsko-filološko-historičnega razreda II*. Ljubljana, 1944. 53–76. Ponatis v: *Jezikoslovne razprave*, izbral in uredil Jože Toporišič. Ljubljana: Slovenska matica. 315–333.
- BREZNIK, Anton, ¹1934: *Slovenska slovnica za srednje šole*. Celje: Družba sv. Mohorja v Celju.
- BREZNIK, Anton, RAMOVŠ, Fran, 1935: *Slovenski pravopis*. Ljubljana: Izdalo in založilo Znanstveno društvo.
- DOBROVOLJC, Helena, JAKOP, Nataša, 2011: *Sodobni pravopisni priročnik med normo in predpisom*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- DONALIES, Elke, 1996: Da keuchgrinste sie süßsauerlich. Über kopulative Verb- und Adjektivkomposita. *Zeitschrift für Germanistische Linguistik* 24/3. 273–286.
- FLEISCHER, Wolfgang, BARZ, Irmhild, 1995 (1990): *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Niemeyer.
- Gigafida: Elektronska zbirka slovenskih besedil: <http://www.gigafida.net>
- LEVEC, Fran, 1899: *Slovenski pravopis*. Dunaj: Cesarsko kraljeva zaloga šolskih knjig.
- MIKLOŠIČ, Franc, 1875: *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen: II. Stammbildungslehre*. Wien: Wilhelm Braumüller.
- PERUŠEK, Rajko, 1890: *Zloženke v noveji slovenščini. Posebej natisnjeno iz Izvestja novomeške gimnazije za leto 1890*. Novo mesto.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja*: www.fran.si
- SP 1950 = *Slovenski pravopis*, 1950. Ljubljana: SAZU, Državna založba Slovenije.
- SP 1962 = *Slovenski pravopis*, 1962. Ljubljana: SAZU, Državna založba Slovenije.
- SP 1990 = *Slovenski pravopis*, 1990. Ljubljana: SAZU, Državna založba Slovenije.
- SP 2001 = *Slovenski pravopis*, 2001. Ljubljana: SAZU, Državna založba Slovenije.
- SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*: www.fran.si
- STRAMLJIČ BREZNIK, Irena, 2011: Različni tipi besedotvornih morfemov pri današnjih slovenskih tvorjenkah. *Jezikoslovni zapiski* 17/2. 123–129.
- ŠEKLI, Matej, 2013: Zgodovina obravnave zloženek v slovenščini. Irena Orel (ur.): *Novi pogledi na filološko delo o. Marka Pohlina in njegov čas: ob 80-letnici prof. dr. Martine Orožen in 85-letnici akad. prof. dr. Jožeta Toporišiča*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 236–263.
- ŠUMAN, Josip, 1881: *Slovenska slovnica po Miklošičevi primerjalni*. Ljubljana: Matica Slovenska.
- TOPORIŠIČ, Jože, ¹1976, ⁴2000, ⁴2004: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 1988: *Slovensko skladijsko besedotvorje ob primerih zloženek*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 2011: *Slovensko skladijsko besedotvorje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.